

Jaarverslag Duitsland Instituut Amsterdam

2009

DUITSLAND INSTITUUT

“Het Duitsland Instituut
Amsterdam genereert en
verspreidt kennis over het
veranderende Duitsland in
Nederland op het raakvlak
van onderwijs, wetenschap en
maatschappij en initieert en
stimuleert Nederlands-Duitse
netwerken en uitwisselingen.”

DUITSLAND INSTITUUT

COLOFON

Duitsland Instituut Amsterdam Prins Hendrikkade 189B, 1011 TD Amsterdam T 020 525 36 90 F 020 525 36 93
E-mail dia@uva.nl Internet www.duitslandinstituut.nl en www.duitslandweb.nl

Redactie Annabelle Arntz en Denise Gehla

Foto's SEP (Paul Schnabel, pag. 4), Christiaan Krop Fotografie (pag. 18, 20), Peter van Beek (pag. 24, 32), Ullstein Bild (pag. 26), Robin Verhaar (pag. 30, 34), alle overige foto's: DIA

Foto omslag v.l.n.r. Bernd Müller, vertegenwoordiger voor Noordrijn-Westfalen (NRW) in Berlijn, Ton Nijhuis, wetenschappelijk directeur DIA, Jürgen Rüttgers, minister-president van NRW op 14 mei 2009 in Den Haag

Grafische vormgeving Max Beinema Graphic Design

Druk Groen Offset Hoofddorp b.v.

INHOUD

■	VOORWOORD	4
■	ONDERZOEK	6
■	GRADUIERTENKOLLEG	10
■	ONDERWIJS	14
■	DUITSE TAAL EN CULTUUR	18
■	DUITSLANDWEB	22
■	COMMUNICATIE EN EVENEMENTEN	26
■	DOCUMENTATIECENTRUM EN PUBLICATIES	30
■	JAARREKENING EN MEDEWERKERS	32
■	BESTUUR EN ADVIESRADEN	34

Jaarverslag Duitsland Instituut Amsterdam

2009

VOORWOORD

Paul Schnabel

Het jaar 2009 was wel een heel bijzonder jaar voor Duitsland, een jaar vol herdenkingen en jubilea. Uiteraard heeft ook het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) hierbij stil gestaan en een reeks van evenementen georganiseerd om twintig jaar val van de Berlijnse Muur en zestig jaar BRD voor het voetlicht te brengen.

Op 23 mei 1949 kreeg de nieuwe republiek haar grondwet, die tot op de dag van vandaag het fundament vormt van de Duitse democratische rechtsorde. In 1949 werd ook de DDR uitgeroepen. Deze staat heeft het minder lang volgehouden. De Berlijnse Muur viel vlak na de viering van haar veertigste verjaardag in 1989, in 2009 twintig jaar geleden. Het herenigde Duitsland heeft dus alweer de helft van de leeftijd van de DDR erop zitten. De val van de Berlijnse Muur werd in Duitsland groots en in aanwezigheid van vele staatslieden gevierd. Ook in Nederland is de twintigste verjaardag van deze wereldhistorische gebeurtenis herdacht. Een van de hoogtepunten in het programma van het DIA was het programma 'GO EAST! DDR in de Melkweg' voor scholieren en voor iedereen die meer wilde weten over de voormalige DDR.

2009 was ook het verkiezingsjaar bij uitstek in Duitsland. Behalve de Bondsdagverkiezingen en die van de Bondspresident vond er nog een zestal deelstaatverkiezingen plaats en vele verkiezingen voor het lokale bestuur. De campagne voor de Bondsdagverkiezing werd door het DIA in vele bijeenkomsten en publicaties geanalyseerd en becommentarieerd. Ook organiseerde het DIA een *Wahlbeobachterreise* voor een internationale groep van promovendi. De verkiezingsuitslag zelf werd tijdens de *Wahlparty* in Sociëteit Nieuwspoort gevolgd. Panels van deskundigen discussieerden over de betekenis van de uitslag. *BNR-Nieuwsradio* deed live verslag.

2009 was echter ook het jaar van de financiële en economische crisis. De crisis maakte een einde aan de illusie dat alles aan de markt kan worden overgelaten. Er is een opmerkelijke herwaardering voor het zogeheten Rijnlandse model te bespeuren. Het DIA heeft daarom met verscheidene partners en dankzij een ruimhartige subsidie uit het Europafonds een serie bijeenkomsten met prominente sprekers georganiseerd over de toekomst van het Rijnlandse model. Lezingen waren er onder anderen van Jürgen Rüttgers, minister-president van Noordrijn-Westfalen, Kurt Biedenkopf, voormalig minister-president van Saksen, Alexander Rinnooy Kan, voorzitter van de Sociaal-Economische Raad en Kees van Lede, voormalig bestuursvoorzitter van AkzoNobel.

De crisis maakte ons ook weer attent op het feit hoe belangrijk de Duitse economie voor Nederland en voor Europa als geheel is. De Bondsrepubliek neemt bovendien een centrale positie in wanneer het gaat om een al dan niet tot stand komen van een gecoördineerd Europees beleid. We hebben echter ook kunnen zien dat Duitsland zich niet langer automatisch achter elk Europees initiatief opstelt en minder dan voorheen bereid is dit financieel te steunen. Dat maakt het eens te meer van belang de Duitse economische, maatschappelijke en politieke ontwikkelingen op de voet te volgen. Precies dit doet het DIA.

De Duitse belangstelling voor Nederland is groot, zeker ook onder jonge Duitsers. Op dit moment studeren meer dan 20.000 Duitse studenten in Nederland. Daar steekt het getal van 2.000 Nederlandse studenten in Duitsland wat schril bij af. Juist omdat het Duitslandbeeld onder jongeren de afgelopen jaren positiever is geworden, is het DIA van mening dat een substantiële toename van het aantal studenten dat (een deel van) de studie in Duitsland volgt, met gericht beleid haalbaar moet zijn.

De interesse in Duitsland neemt toe, dat merken we bijvoorbeeld aan de permanent stijgende belangstelling voor het *Graduiertenkolleg*, het programma voor promovendi die zich in hun onderzoek op Duitsland en Europa richten. Een hoogtepunt in 2009 was ongetwijfeld het met *cum laude* toegekende doctoraat aan Luuk van Middelaar voor zijn dissertatie 'De passage naar Europa'. Hij ontving bovendien de Otto von der Gablentz Studieprij. Deze prijs werd overhandigd tijdens de uitreiking van de Von der Gablentz Prijs aan Geert Mak en voormalig voorzitter van de Bondsdag, Rita Süßmuth. De feestelijke bijeenkomst in de Aula van de Universiteit van Amsterdam (UvA) werd bijgewoond door HKH Prinses Laurentien. De laudatio werd uitgesproken door Frans Timmermans.

Ton Nijhuis

Prof. dr. Paul Schnabel

Prof. dr. Ton Nijhuis

Voorzitter van het Bestuur van de
Stichting Duitsland Instituut bij de
Universiteit van Amsterdam;
Directeur van het Sociaal en
Cultureel Planbureau;
Universiteitshoogleraar
Universiteit Utrecht

Wetenschappelijk Directeur
van de Stichting Duitsland
Instituut bij de Universiteit van
Amsterdam

Kurt Biedenkopf spreekt op 20 april i.h.k.v. 'Markt en Moraal' in Den Haag

Het jubileumjaar 2009 was ook voor de afdeling Onderzoek succesvol. Zestig jaar Bondsrepubliek werd gevierd met een drieluik van conferenties over het Rijnlandse model getiteld 'Markt en Moraal'. Daarnaast stond de telefoon roodgloeiend tijdens de herdenking van twintig jaar val van de Muur en tijdens de verkiezingen: dat resulteerde in vele interviews en artikelen in de landelijke media.

SAMENWERKING TUSSEN HET DIA EN HET MONTESQUIEU INSTITUUT

Het DIA is in maart een samenwerkingsproject voor drie jaar aangegaan met het Montesquieu Instituut in Den Haag. Het gaat daarbij om initiatieven op het terrein van onderzoek en onderwijs en om publieksbijeenkomsten. Het onderzoeksprogramma 'Europeanisering van het Rijnland: Nederland en Duitsland in transnationaal perspectief', dat wordt uitgevoerd door Hanco Jürgens van het DIA, richt zich op het effect van het lidmaatschap van de Europese Unie op de sociaaleconomische, constitutionele en partijpolitieke verhoudingen in Nederland en Duitsland. In dit kader wordt ook een serie congressen georganiseerd over het Rijnlandse model, over de Nederlandse en Duitse grondwet en over de vertaling en transpositie van politieke begrippen in de Europese Unie.

Het eerste gezamenlijke symposium vond plaats op 14 mei in de vergaderzaal van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Sprekers waren de minister-president van Noordrijn-Westfalen Jürgen Rüttgers en Alexander Rinnooy Kan, voorzitter van de Sociaal Economische Raad (SER). Voorafgaand aan de publieksbijeenkomst was er een masterclass voor studenten over 'De toekomst van het Rijnlandse model in Europa'. Sprekers waren hoogleraren Wim Voermans en Anton Hemerijck en politici Paul Tang en Raymond Gradus.

Bij de tweede bijeenkomst van de serie 'Markt en Moraal' sprak Kurt Biedenkopf, oud minister-president van de deelstaat Saksen in de Nieuwe Kerk te Den Haag, nadat hij 's ochtends een masterclass voor getalenteerde jonge onderzoekers had verzorgd. Andere sprekers waren politicus Laurens Jan Brinkhorst en auteur en ondernemer Donald Kalff.

Tijdens de laatste bijeenkomst in de Beurs van Berlage werden *captains of industry* aan de tand gevoeld over moraal in de *board room*. Sprekers waren Kees van Lede, president-commissaris bij Heineken en Sara Lee, Monika Milz, directeur communicatie Rabobank, Rudy Stroink, CEO van TCN en Ben Noteboom, CEO van Randstad. Partners bij deze bijeenkomsten waren onder meer het Montesquieu Instituut, *VPRO Tegenlicht*, het Goethe-Instituut Nederland, het Genootschap Nederland-Duitsland, de Nederlands-Duitse Handelskamer en *Het Financieele Dagblad*.

SOLIDARITY

Sinds vijf jaar organiseert het DIA in samenwerking met het Institut für die Wissenschaften vom Menschen in Wenen en het Institute for Human Sciences in Boston een serie conferenties over verschillende aspecten van 'Solidarity', waarin een vaste groep van gerenommeerde wetenschappers participeert, zoals Charles Taylor, Ira Katznelson, Kurt Biedenkopf, Jennifer Hochschild, Katherine

Promovendi van DAAD-centra en Rita Süßmuth tijdens de *Wahlbeobachterreise* in september 2009 in Berlijn

Newman, Claus Offe en Ulrich Preuss. De vijfde bijeenkomst stond in het teken van sociale solidariteit in een tijd van economische crisis.

GEZAMENLIJK GESCHIEDENISBOEK VOOR NEDERLAND EN DUITSLAND?

Op 11 december debatteerden wetenschappers, didactici en leraren geschiedenis over de vraag of er een gezamenlijk Nederlands-Duits geschiedenisboek moet komen, naar voorbeeld van het Frans-Duitse model. Historici bleken kritisch: kun je in tijden van globalisering volstaan met een binationaal geschiedenisboek? Is het niet beter om de aandacht te richten op Nederland in internationale context? Anderzijds: wie de Nederlandse geschiedenis wil begrijpen, kan niet om de Duitse heen. Dit project wordt in de komende jaren verder ontwikkeld. De bijeenkomst werd georganiseerd in samenwerking met het Goethe-Institut Niederlande (GIN), Maison Descartes, EUNIC-Institute, SICA, de Frans-Nederlandse Academie, de Duitse en de Franse Ambassade.

PROMOTIES EN PRIJZEN

In 2009 promoveerde de aan het DIA verbonden Luuk van Middelaar *cum laude* op de dissertatie 'De passage naar Europa: geschiedenis van een begin'. J.L. Heldring prees deze studie in *NRC Handelsblad* als het belangrijkste boek dat sinds lange tijd door een Nederlander over Europa is geschreven. Tevens ontving Van Middelaar voor zijn analyse van het Europese integratieproces op 2 november de eerste Otto von der Gablentz Studieprijz die om de twee jaar vergeven gaat worden. Saskia Bonjour promoveerde aan de Universiteit van Maastricht op 'Grens en gezin. Belevingsvorming inzake gezinsmigratie in Nederland, 1955-2005'. Het project was het resultaat van een matching-constructie

tussen de Universiteit Maastricht en het DIA. Bonjour bestudeerde de manier waarop Nederlandse politici en ambtenaren in de afgelopen vijftig jaar de regels hebben vastgesteld voor gezinsmigratie en hoe het vraagstuk steeds nadrukkelijker op de politieke agenda kwam.

Sophie Bouwens ontving de eerste Rabobank Dissertatieprijs voor haar proefschrift 'Over de streep. Grensarbeid vanuit Zuid-Limburg naar Duitsland, 1958-2001', waarop zij in 2008 promoveerde. De prijs wordt jaarlijks toegekend aan het beste proefschrift van de Universiteit Maastricht.

Aan wetenschappelijk directeur Ton Nijhuis werd door de Alexander von Humboldt-Stiftung de Humboldt-Forschungspreis verleend.

ZEITHISTORISCHE PERSPEKTIVEN

In samenwerking met het GIN, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, het Genootschap Nederland-Duitsland en Geschiedenis in Discussie (UvA) zette de afdeling de reeks *Zeithistorische Perspektiven* in 2009 succesvol voort. Te gast waren Gerhard Paul (2 maart) die over 'Das Jahrhundert in Bildern' sprak, Richard J. Evans (6 mei) met het onderwerp 'The Third Reich at War' en Hans-Ulrich Wehler (24 november) die een lezing hield over 'Gesellschaftsgeschichte des geteilten Deutschland'.

GRENZKONFLIKTE DER DEMOKRATIE

Het DIA organiseerde in samenwerking met het Centrum voor Taal en Identiteit van de Universiteit Leiden en het GIN de lezingenreeks *Grenzkonflikte der Demokratie*. Bij deze op het Campus Den Haag georganiseerde lezingen kon een breed publiek kennis maken met spraakmakende Duitse wetenschappers.

BIJEENKOMSTEN GRENZKONFLIKTE DER DEMOKRATIE

19 maart	'Klimakriege. Wofür im 21. Jahrhundert getötet wird' met Harald Welzer
16 april	'Die Ausgeschlossenen. Das Ende vom Traum einer gerechten Gesellschaft' met Heinz Bude
14 mei	'Frauenkörper – Der Westen und der Islam' met Christina von Braun
1 oktober	'Paranoia und Politik. Das Attentat im 21. Jahrhundert' met Manfred Schneider
29 oktober	'Wie im Film? Gewalt und Politik in der medialen Gegenwart' met Angela Keppler
3 december	'Ein theatralisch-poetischer Blick auf die Finanzkrise' met Jochen Hörisch

Luuk van Middelaar en J.L. Heldring tijdens de boekpresentatie van 'De passage naar Europa: geschiedenis van een begin' op 18 mei 2009 in Nieuwspoort te Den Haag

Tijdens bijeenkomsten van het *Graduiertenkolleg* ontmoeten Nederlandse en Duitse wetenschapstradities elkaar. Het jaar begon met een Huizinga-atelier over 'History and Television' en eindigde met een masterclass over Jürgen Habermas ter gelegenheid van zijn bezoek aan Amsterdam.

ATELIER OVER GESCHIEDENIS EN TELEVISIE

Het succes van geschiedenis-tv heeft zowel in Duitsland als in Nederland bijgedragen aan een groeiende belangstelling voor het vak. In Nederland bracht vooral Geert Mak met zijn televisieserie 'In Europa' de geschiedenis in vele huiskamers en in Duitsland viert Guido Knopp al jaren grote successen met historische televisieseries. Naast lof hebben deze projecten ook geleid tot kritische reacties van historici. Daarom organiseerde het DIA samen met het Huizinga Instituut een atelier voor jonge onderzoekers over de mogelijkheden en grenzen van geschiedenis op televisie. Naast promovendi spraken ook Wulf Kansteiner, Ad van Liempt en Willem Melching over de verhouding tussen de academische discipline en televisiejournalistiek. Onderwerpen waren onder meer de enscenering van de geschiedenis, het in beeld brengen van 'authentieke' ooggetuigen, de verschillende vertoogstijlen en het belang van het cultureel geheugen.

NIEUWE DAAD-FACHLEKTOR EN PROMOVENDI

Met Nicole Colin heeft het DIA een zeer ervaren *DAAD-Fachlektor* in huis. De filosoof, literatuurwetenschapster en historica rondt in 2010 haar habilitatie af over de positionering van het Duitstalige theater in Frankrijk na 1945 en onderzoekt tevens de mogelijkheden en grenzen van Europese culturele transfers en van een Europese identiteit. Naast een nieuwe *DAAD-Fachlektor* werden twee nieuwe promovendi aangesteld: Katharina Garvert-Huijnen en Christie Miedema.

BEZOEK AAN HET GRADUIERTENKOLLEG IN MÜNSTER

In juni vond een ontmoeting plaats met het *Graduiertenkolleg* 'Zivilgesellschaftliche Verständigungsprozesse vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart - Deutschland und die Niederlande im Vergleich' in Münster. Bovendien hebben de Nederlandse promovendi deelgenomen aan de evaluatie van dit door de Deutsche Forschungsgemeinschaft gefinancierde project. Drie thema's stonden centraal: wat kan het begrip *Zivilgesellschaft* bijdragen aan het onderzoek? Hoe bestuderen historici transnationale geschiedenis? Wat zijn *Verständigungsprozesse*? Het colloquium werd afgesloten met de presentatie van 'Eine Welt zu gewinnen! Formen und Folgen der 68er Bewegung', uitgegeven door Hanco Jürgens, Jacco Pekelder e.a. Richard Jobs, hoogleraar geschiedenis aan de Pacific University Oregon hield bij deze presentatie een lezing over de invloed van deze reizen op de jeugd in de jaren zestig.

MASTERCLASS JÜRGEN HABERMAS

Ter gelegenheid van het verschijnen van zijn nieuwste boek in het Nederlands 'Geloven en weten. En andere politieke essays' bezocht Jürgen Habermas Felix Meritis te Amsterdam. Het DIA organiseerde samen met het Huizinga Instituut een masterclass over de invloed van Habermas op de geesteswetenschappen. Harry Kunneman en Stefan Müller Doohm verzorgden de introducties.

Heinz Bude tijdens het *Graduiertenkolleg* op 17 april 2009

WAHLBEOBACHTERREISE

Voorafgaand aan de Bondsdagverkiezingen kregen vijftien promovendi van Duitsland-centra wereldwijd de gelegenheid om de Duitse verkiezingsstrijd van nabij te volgen. Onder begeleiding van Krijn Thijs van het DIA namen zij deel aan een door het DIA en de Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD) georganiseerde *Wahlbeobachterreise*. Het programma combineerde politieke en wetenschappelijke elementen: zo gingen de promovendi in debat met vooraanstaande Duitse politicologen als Karl-Rudolf Korte, Volker Pertes en Eberhard Sandschneider, bezochten zij wetenschappelijke instituten als het Wissenschaftszentrum Berlin en het Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam en maakten zij kennis met denktanks als de Stiftung Wissenschaft und Politik en de Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik.

Hoogtepunten waren de afsluitende verkiezingsbijeenkomsten van Angela Merkel en Frank-Walter Steinmeier en de verkiezingsavond zelf in de *ZDF-Wahlstudio* met aansluitende *Wahlparties* van diverse politieke partijen. Op deze wijze kregen de promovendi een snelcursus Duitse verkiezingen.

GRADUIERTENKOLLEG

Het *Graduiertenkolleg* heeft tot doel een aanvulling te bieden op het traditionele systeem van de individuele promotiebegeleiding en de onderzoeksscholen. Ondanks alle inspanningen leiden promovendi, vooral in de

humaniora, vaak een geïsoleerd bestaan. De huidige onderzoeksscholen in Nederland zijn meestal te groot en te heterogeen om voor meer eenheid te zorgen; een op de promovendus afgestemd pakket van onderwijs- en onderzoeksactiviteiten ontbreekt veelal. Het *Graduiertenkolleg* smeedt onderzoekers van verschillende instellingen aaneen tot een hechte groep door middel van regelmatige bijeenkomsten en wederzijdse projectpresentaties. De interdisciplinaire benadering zorgt ervoor dat de deelnemers naast specialist op hun eigen terrein ook generalist blijven met bredere kennis van het hedendaagse Duitsland.

INTERNATIONAAL GRADUIERTENNETZWERK

Het internationale *Graduiertennetzwerk* bundelt de krachten en competenties van opleidingscentra voor promovendi in onder meer Toronto, Vancouver, Minneapolis, Dresden, Sofia en Amsterdam. In dit kader ontmoeten jaarlijks acht promovendi uit de verschillende landen elkaar voor enkele maanden in het Mitteleuropa Zentrum van de TU Dresden waar ze ook een seminarprogramma krijgen aangeboden onder de titel 'Deutschland und das neue Europa im Zeitalter der Entgrenzungen'.

Jaarlijks wordt er voor de deelnemende promovendi uit alle jaren een grote internationale conferentie georganiseerd. Deze stond in 2009, onder de titel 'Hoffentlich wird es nicht so schlimm, wie es ist', in het teken van de crisis.

OVERZICHT VAN THEMA'S VAN HET GRADUIERTENKOLLEG 2009

16 januari	'History and Television – Mediated Memories and historical Problems' i.s.m. Huizinga Instituut met o.a. Wulf Kansteiner, Frank van Vree, Boudewijn Smits en Ad van Liempt
20 februari	'Geschichtskultur und soziale Integration' met Jörn Rüsen en Kees Ribbens
6 maart	'Die Stunde der Graduierten' met Marc Uriot, Eva de Valk, Hidde van der Wall en Jenny Wolff
27 maart	'Gender und Gewalt' met Rolf Pohl, Laura Fahrenbruck en Petra de Vries
17 april	'Ausgeschlossen und überflüssig?' met Heinz Bude, Wim Peeters en Ton Nijhuis
29 mei	'Planungsdiskurs und Expertenkultur' met Alexander Nützenadel en Marijn Molema
9 en 10 juni	'Internationale Graduiertenkonferenz' i.s.m. het <i>Graduiertenkolleg</i> Zivilgesellschaftliche Verständigungsprozesse Münster
25 september	'Grenzräume: Erinnerung im Spiegel von Oral History und Generationsforschung' met Ulrike Jureit, Froukje Demant en Barbara Beckers
9 oktober	'Wissenschaft, Politik und Industrie in der Zwischenkriegszeit' met Margit Szöllösi-Janze en Pim Huijnen
6 november	'Engaging Habermas: Works, Influences, Effects' i.s.m. Huizinga Instituut. Met Stefan Müller-Doohm, Harry Kunneman en Hanco Jürgens
4 december	'Nach vierzig Jahren: Neue Einblicke in 1968' met Jochen Hörisch, Maarten van den Bos en James Kennedy

De scholierenredactie bij de Europese Centrale Bank in Frankfurt/Main in maart 2009

De Onderwijsafdeling van het DIA richt zich op docenten (in opleiding) en leerlingen van het voortgezet onderwijs. De doelstelling is om bij deze doelgroepen door middel van activiteiten, aanvullend lesmateriaal, studiereizen en conferenties de kennis te vergroten over het hedendaagse Duitsland.

GO EAST! – LEERLINGEN BELEVEN DE DDR IN DE MELKWEG

Het twintigjarige jubileum van de val van de Berlijnse Muur domineerde niet alleen het nieuws in de herfstmaanden van 2009, ook de Onderwijsafdeling van het DIA stond uitgebreid stil bij deze belangrijke herdenking. Het hoogtepunt van de onderwijsactiviteiten was de scholierenmiddag 'GO EAST! DDR in de Melkweg' op 6 november in Amsterdam. De enorme belangstelling voor deze middag bleek uit de meer dan zevenhonderd aanmeldingen.

Uiteindelijk konden honderd scholieren uit 4 en 5 HAVO en VWO vanuit het hele land aan de activiteiten in de Melkweg deelnemen. In groepen van acht leerlingen reisden ze met de 'S-Bahn' door een fictief Oost-Berlijn. Bij elke halte verdiepten zij zich in een aspect van de DDR. Zij hoorden het verhaal van een ex-gevangene van de Stasi, ondervonden een schoolles in DDR-stijl aan den lijve, gingen in gesprek met voormalige DDR-burgers en luisterden naar schrijver Thomas Brussig, die voorlas uit zijn roman 'Helden wie wir'. Het historische kader werd verzorgd door historicus en wetenschappelijk medewerker van het DIA, Krijn Thijs. Het voorbereidingsmateriaal van het DIA voor deze middag was gericht op vergroting van de achtergrondkennis van de leerlingen.

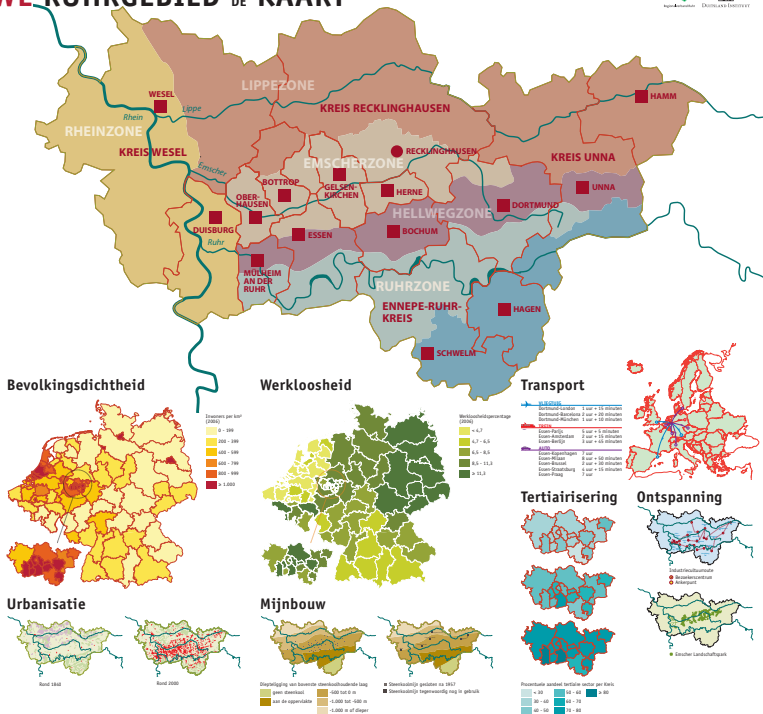
Zowel uit de reacties van de deelnemers ter plekke als uit hun evaluatieverslagen kwam naar voren dat deze middag een groot succes was. Het directe contact met experts en de persoonlijke verhalen en ervaringen

over de DDR werden als grote meerwaarde beschouwd. Docenten gaven aan dat het juist activiteiten zoals deze zijn die het vaak geringe historische besef van hun leerlingen stimuleren.

OVERIGE ACTIVITEITEN RONDOM DE VAL VAN DE MUUR

Naast 'GO EAST!' besteedde de Onderwijsafdeling ook op andere manieren aandacht aan twintig jaar val van de Muur: in samenwerking met verschillende andere partnerinstellingen, waaronder de Duitse en Oostenrijkse Ambassade, het Goethe-Institut Nederlande, de Deutsche Internationale Schule Den Haag en de werkgroep 'Deutsch macht Spaß' was het DIA betrokken bij de ontwerpwedstrijd 'Muuravontuur'. Deelnemers konden creatieve producten met als thema 'Muren' opsturen en prijzen in de verschillende categorieën van basisschool tot volwassenen winnen. De prijsuitreiking voor de oudere leeftijdscategorieën vond plaats tijdens het avondprogramma op 6 november. Voorafgaand aan 'GO EAST!' konden scholen via de Onderwijsafdeling de directrice van het Schulmuseum Leipzig, Elke Urban, als gast in de klas uitnodigen. In een programma van twee uur gaf zij na een korte inleiding op het thema 'Onderwijs in de DDR' een schoolles in DDR-stijl, waarbij de Nederlandse scholieren de rol speelden van zevenjarige basisschoolleerlingen in de DDR. De focus van deze les lag naast een kennismaking met typische tradities op een DDR-school vooral op het thema van uitsluiting van jongeren,

HET NIEUWE RUHRGEBIED OP DE KAART

Poster 'Het nieuwe Ruhrgebied op de kaart', bilinguaal project i.s.m. Regionalverband Ruhr (RVR)

die zich niet bij een politieke jongerenorganisatie hadden aangesloten.

Begin december bezochten scholen de vertoning van afleveringen van het geschiedenisprogramma 'Andere Tijden' en kregen een rondleiding door de tentoonstelling 'Achter de Muur' in de Openbare Bibliotheek Amsterdam. De gids Johannes Arens legde tijdens de rondleiding en in een nagesprek verbanden tussen de onderwerpen uit de collectie en het dagelijkse leven in de DDR. DIA-documentaliste Angelica Wendland plaatste de beelden van 'Andere Tijden' in de context van haar eigen levensverhaal als voormalig DDR-burger.

STUDIEREIZEN NAAR BERLIJN EN BONN

In februari 2009 organiseerde de Onderwijsafdeling de vijfdaagse studiereis 'Berlijn twintig jaar na de val van de Muur' naar Berlijn. Centraal thema van deze reis voor twintig docenten geschiedenis, Duits, economie en aardrijkskunde was het transformatieproces van de stad na de *Wende*. Rondleidingen door de Karl-Marx-Allee en Berlin-Mitte, bijdragen van experts over monumenten in Berlijn, bezoeken aan musea en een ontmoeting met docenten van de Rosa-Luxemburg-Oberschule boden nieuwe inzichten voor de ontwikkeling van leerling-nexcursies naar Berlijn. Daarnaast vonden in het voorjaar van 2009 weer vier keuzewerkgroepen 'Grensoverschrijdend onderwijs' plaats in het Haus der Geschichte in Bonn. Meer dan zeventig studenten uit de lerarenopleidingen van Nederlandse hogescholen en universiteiten maakten kennis met de geschiedenis van de Bondsrepubliek en gingen hierover in gesprek met Duitse studenten en docenten. De reizen werden mogelijk gemaakt door ondersteuning van het Europees Platform.

MUSIK(CLIPS) IM DEUTSCHUNTERRICHT

Elisabeth Lehrner-te Lindert, docente Duits aan de Hogeschool Windesheim, ontwikkelde in opdracht van het DIA 'Musik(clips) im Deutschunterricht'. Het Duitstalige

lesmateriaal richt zich op leerlingen uit HAVO 4-5 en VWO 4-6 en gaat over Duitstalige muziek, van lyriek tot pop en rock. In zeer uiteenlopende opdrachten van rollenspel tot kruiswoordpuzzels of tekstanalyse passeren zaken zoals uitspraak, jongerentaal, woordenschat en zelfs grammatica de revue.

HET NIEUWE RUHRGEBIED OP DE KAART

Vooruitlopend op 'RUHR.2010', het jaar dat het *Ruhrgebiet* culturele hoofdstad van Europa is, ontwikkelde de Onderwijsafdeling in samenwerking met het Regionalverband Ruhr (RVR) een educatieve poster met foto's, thematische kaarten en een overzichtskaart voor het vak aardrijkskunde. Stephan Schouten, docent aardrijkskunde, schreef het bijhorende onderwijsmateriaal voor 5 en 6 vwo, waarin thema's zoals urbanisatie, mijnbouwindustrie en de ontwikkeling van de tertiaire sector aan de orde komen.

ONDERWIJSNIEUWSBRIEF

In 2009 werden Onderwijsnieuwsbrief 23 en 24 (oplage 2.500) naar ruim 1.750 docenten verstuurd.

DUITSLANDWEB

De Onderwijsafdeling coördineert de Scholierenredactie van Duitslandweb.nl. Wekelijks verschijnt een artikel over een Duits onderwerp op de Scholierenpagina. De Scholierenredactie, bestaande uit vier scholieren uit 5 vwo, bezocht in februari 2009 Frankfurt/Main en publiceerde hierover het webdossier 'Expeditie Frankfurt'. Gedurende de tweede helft van 2009 lag de Scholierenpagina tijdelijk stil, in afwachting van de vernieuwing van Duitslandweb.nl. Het werk wordt begin 2010 hervat. De lancering van het nieuwe Duitslandweb.nl in november 2009 was aanleiding voor een grote schoonmaak van de onderwijssite. Hierbij is een groot aantal verouderde WebQuests verwijderd. Verschillende docenten en studenten uit de lerarenopleiding hebben de afgelopen maanden nieuwe WebQuests ontwikkeld, die binnenkort op Duitslandweb.nl zullen verschijnen.

De winnaars van de Hiphop-scholierendag 2009: F3 (Freiheit für Frauen)

De Hiphop-scholierendag vond voor de vijfde keer plaats in de Melkweg te Amsterdam. Het festival werd door de afdeling Onderwijs georganiseerd in het kader van de activiteiten die vallen onder het subsidieprogramma 'Duitse Taal en Cultuur' - onderdeel van DPHO III.

RAPPEN IN HET DUI TS

Op 19 november 2009 was het weer zo ver: leerlingen van elf scholen, begeleid door hun docenten Duits, kwamen uit het hele land naar de Amsterdamse Melkweg. Daar werden ze ontvangen door drie 'echte' Duitse rappers. Alexander en Benjamin Adler en Sebastian Zich, rappers van de groep 'Nichts zu verlier'n' uit München, komen al enkele jaren voor de Hiphop-scholierendag naar Amsterdam. De drie jongens verzorgen op deze dag workshops, waarin zij met de leerlingen de puntjes op de i zetten. Ze laten hen wennen aan het rappen op een podium, ze oefenen met hen de danspasjes, laten zien hoe je de microfoon het beste vasthoudt – en ze praten heel veel Duits met de leerlingen.

Ter voorbereiding op de Duitse Hiphop-scholierendag werkten de leerlingen in de Duitse les en soms tijdens de lessen CKV en muziek aan het onderwerp 'Duitse hiphop'. Ze leerden meer over de (geschiedenis van de) hiphop-scene in Duitsland, luisterden naar uiteenlopende Duitse rap- en hiphopnummers en analyseerden de teksten. Tot slot schreven zij zelf een raptekst en oefenden zij hun optreden. De leerlingen vormden groepjes en kozen spraakmakende groepsnamen als Döner Connection, F3 (Freiheit für Frauen), The Big Bosses of Antoni Passioni. De raps die de leerlingen maakten duurden maximaal drie minuten. De docenten op school beslisten uiteindelijk (soms met inspraak van andere leerlingen) welke rapgroep naar de Melkweg mocht. Elf scholen vaardigden hun leerlingenrapformatie af naar Amsterdam.

Na het volgen van de workshops betraden de scholieren het beroemde podium van de Melkweg. Een jury beoordeelde de optredens op verschillende aspecten. Er werd niet alleen naar de presentatie gekeken, ook de kwaliteit en originaliteit van de tekst werd bestudeerd en er werd gelet op de groei die de deelnemers doormaakten op de dag, de samenwerking én de kracht van het optreden. De jury bestond uit voorzitter Annemieke Hendriks, freelance-journaliste in Berlijn, expert voor Duitse taal Yolande Schyns en de workshopleiders. De presentatie van de optredens en de prijsuitreiking was in handen van de Duitse rap-kenner, Philipp Erbsloeh.

De prijs voor de Beste Rapper ging naar Dimitri Gard van het Berlage Lyceum Amsterdam, die de jury met zijn authenticiteit wist te overtuigen. De groep Antoni Passioni van het Roland Holst College in Hilversum kreeg de 'Taalbokaal' toegekend voor hun nummer 'P.A.S.S.I.O.N.'. De groep Pumpgun 5.0 van het Nieuwe Lyceum in Bilthoven haalde de tweede prijs voor de Beste Groep. De eerste prijs was voor F3 (Freiheit für Frauen) van de Vrije School Den Haag met het rapnummer 'Respekt für Frauen'. Deze formatie won een driedaagse reis naar Berlijn en kreeg een opname van hun rapnummer in een professionele studio aangeboden.

Sven Ratzke tijdens het Nationaal Congres Duits in maart 2009 in Lunteren

ACTIVITEITEN RONDE TAFEL OVERLEG DUIJS (RTO)

Het Ronde Tafel Overleg Duits (RTO) coördineert, ondersteunt en stimuleert activiteiten van en voor het onderwijsveld Duits. In het overleg zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: Vereniging van Germanisten aan Nederlandse Universiteiten (VGNU), Vereniging van Lerarenopleiders Duits (VLÖD), Sectie Duits van de Vereniging van Leraren in Levende Talen (SBD-VLLT), Vaklokaal Duits (Stichting Digitale School), Community Duits (Stichting Kennisnet en Stichting Digitale School), Deutsch macht Spaß, Goethe-Institut Nederlande en het Duitsland Instituut Amsterdam.

Het RTO Duits ondersteunde in 2009 de volgende projecten en activiteiten: een schoolbezoek van studenten van de lerarenopleiding van de Hogeschool Arnhem-Nijmegen aan een Berlijnse school, de ontwikkeling van museumdidactische opdrachten voor het Haus der Geschichte door docenten in opleiding, de organisatie van het derde Duitse Filmfestival door de Haagse Hogeschool met als onderwerp 'Integration und Rebellion' in het kader van hun opleidingsmodule 'Zukunft Deutschland', de ontwikkeling van het Duitstalige lesmateriaal 'Musik(clips) im Deutschunterricht', een reis naar Berlijn voor de winnaars van de 'Deutsch-Olympiade', de Profielwerkstukkenwedstrijd Duits en de Hiphop-scholierendag van het DIA. Daarnaast werd ook het tiende Nationaal Congres Duits mede gefinancierd met RTO-gelden.

NATIONAAL CONGRES DUIJS (NCD) 2009

Voor de tiende keer verzamelden zich honderden liefhebbers van het onderwijs in de Duitse taal en cultuur in Congrescentrum De Werelt in Lunteren voor het Nationaal Congres Duits. Deze jubileumeditie vond op 6 en 7 maart plaats. De deelnemers konden hun expertise en kennis in zestig workshops ophalen en verdiepen. Er kwamen diverse

onderwerpen aan de orde, zoals muziek en literatuur in de lessen Duits, omgang met een portfolio, ICT en taalverwerving, spreekvaardigheid in de les, tweetalig onderwijs Duits en internationalisering. Daarnaast zorgde een breed cultureel programma voor vermaak van de deelnemers: de Duits-Nederlandse cabaretier Sven Ratzke speelde met Duits-Nederlandse clichés in taal en muziek. Zijn optreden werd aangeboden door het Goethe-Institut Nederlande. De Duitse rapgroep 'Doppel-U' liet zien dat de gedichten van Goethe en Schiller ook (en misschien vooral) in rapvorm aantrekkelijk kunnen zijn voor scholieren. De jazz-band 'Full Colours' speelde meer en minder bekende jazz-nummers en theatergroep Mini-Art liet zien hoe theater kan worden ingezet in interculturele ontmoetingen. De positieve deelnemerevaluaties na afloop bevestigden het grote succes van dit lustrum-congres.

© Duitsland Instituut Amsterdam

Menuwerk

Home Geschiedenis Duitsland na 1990 Politiek en Staatsinrichting Economie Geografie
 Duitsland en Europa Nederland-Duitsland Lifestyl Film Sport

Tijdlijn

☒ Alles

1400 1450 1500 1550 1600 1650 1700 1750 1800 1850 1900 1950 2000

24-sep-2008

Deze interactieve tijdbalk leidt u door de geschiedenis van Duitsland. Hoe meer u inklikt (van \$0 naar \$ of \$ jaar), hoe meer gebeurtenissen worden getoond. Klik op een gebeurtenis voor een korte uitleg. Klik op het pijltje bij de uitleg om naar de bijbehorende pagina in het menuwerk te gaan. Veel plezier!

Het vernieuwde Duitslandweb

De Duitse verkiezingscampagne was saaier dan ooit. Daar waren alle experts het vóór de Bondsdagverkiezingen van 27 september wel over eens. Toch hing er veel af van de Duitse stembusgang: zou kanselier Merkel weer tot een coalitie met de SPD worden veroordeeld? Of lukte het haar CDU en de FDP genoeg stemmen te winnen om te kunnen regeren?

BONDSdagVERKIEZINGEN

Duitslandweb.nl berichtte vanaf mei 2009 in een goedbezocht dossier over de Duitse verkiezingen. Om Nederlanders op toegankelijke wijze te laten zien welke thema's spelen in de Duitse politiek liet het DIA een Stemwijzer Duitsland maken door het Instituut voor Publiek en Politiek. De Stemwijzer kreeg veel aandacht in de media en is meer dan tweeduizend keer ingevuld. Duitslandweb.nl deed tijdens de *Wahlparty* in Den Haag live verslag van de verkiezingen.

DUITSLANDWEB.NL > DOSSIERS >
VERKIEZINGEN BONDSdag 2009

WAHLparty DEN HAAG

Het DIA, Meines & Partners en *Business Nieuws Radio (BNR)* brachten op de avond van de Bondsdagverkiezingen een Duits georiënteerd publiek uit wetenschap, politiek, bedrijfsleven en media bijeen in het Haagse mediacentrum Nieuwspoort. In groepsdiscussies onder leiding van journalist Hans Verbeek duiden prominenten als voormalig staatssecretaris Frans Timmermans, oud-minister Bernard Bot, lid van het Europees Parlement Hans van Baalen en de Duitse ambassadeur Thomas Läufer de uitslag van de verkiezingen. Alle bezoekers werden uitgenodigd deel te nemen aan een schaduwverkiezing, waarvan de uitslag op schermen in de zaal werd getoond. Zevende kiezers konden ter plekke op Duitslandweb.nl de Stemwijzer invullen.

60 JAAR BRD EN DE GRONDWET

In mei vierde de Bondsrepubliek het zestigjarig bestaan van de republiek en de grondwet. Dat was voor de redactie van Duitslandweb.nl aanleiding voor een serie interviews met prominente Duitsers over hun visie op democratie.

"In slechts één generatie is Duitsland democratisch geworden", aldus Stefan Aust, oud-hoofdredacteur van *Der Spiegel*. "Maar de positie van de Duitse kiezer is zwak, terwijl de partijen veel te zeggen hebben. Dat is niet democratisch."

De Duits-Russische schrijver Wladimir Kaminer is jaloers op de betrokkenheid van de Duitsers bij hun staat. "Ze voelen zich oprecht deel van het systeem. Dat missen de Russen. Die wantrouwen hun staat en andersom."

Ambassadeur Thomas Läufer constateert dat de democratie alleen maar sterker is geworden: "De Duitse politiek kent geen extreme uithoeken meer. Een politicus als Geert Wilders zou bij ons worden uitgelachen."

DUITSLANDWEB.NL > DOSSIERS > 60 JAAR BRD

DUITSLANDWEB.NL

Duitslandweb.nl informeert over Duitse politiek en maatschappij en de recente Duitse geschiedenis. Dagelijks verschijnen nieuwsartikelen, achtergronden en columns. De site beschikt over een naslagwerk over de Duitse

Interview met Ton Nijhuis tijdens de *Wahlparty* op 27 september in Den Haag

geschiedenis, cultuur, politiek en economie. Voor verschillende doelgroepen als scholieren, docenten en wetenschappers heeft Duitslandweb.nl aparte pagina's. De redactie geeft bezoekers tv-tips en iedere werkdag nieuwe links naar relevante berichten in de Duitse media.

In 2009 trok de site gemiddeld dertigduizend bezoekers per maand. Sinds de nieuwe site is gelanceerd, stijgt het bezoek. Andere media, zoals *nrc.next*, *Algemeen Dagblad* en *Trouw.nl* en nieuws- en opiniesites als *NOS.nl*, *Joop.nl*, *Sargasso.nl* en *Villamedia.nl* hebben in 2009 meer dan ooit verwezen naar artikelen op Duitslandweb.nl. Met de Duitse website NiederlandeNet van het Zentrum für Niederlande-Studien (Universität Münster) werkt Duitslandweb.nl samen aan berichtgeving over grensoverschrijdende samenwerking.

Techniek: Hippo Webworks.
Vormgeving: Museumstudio

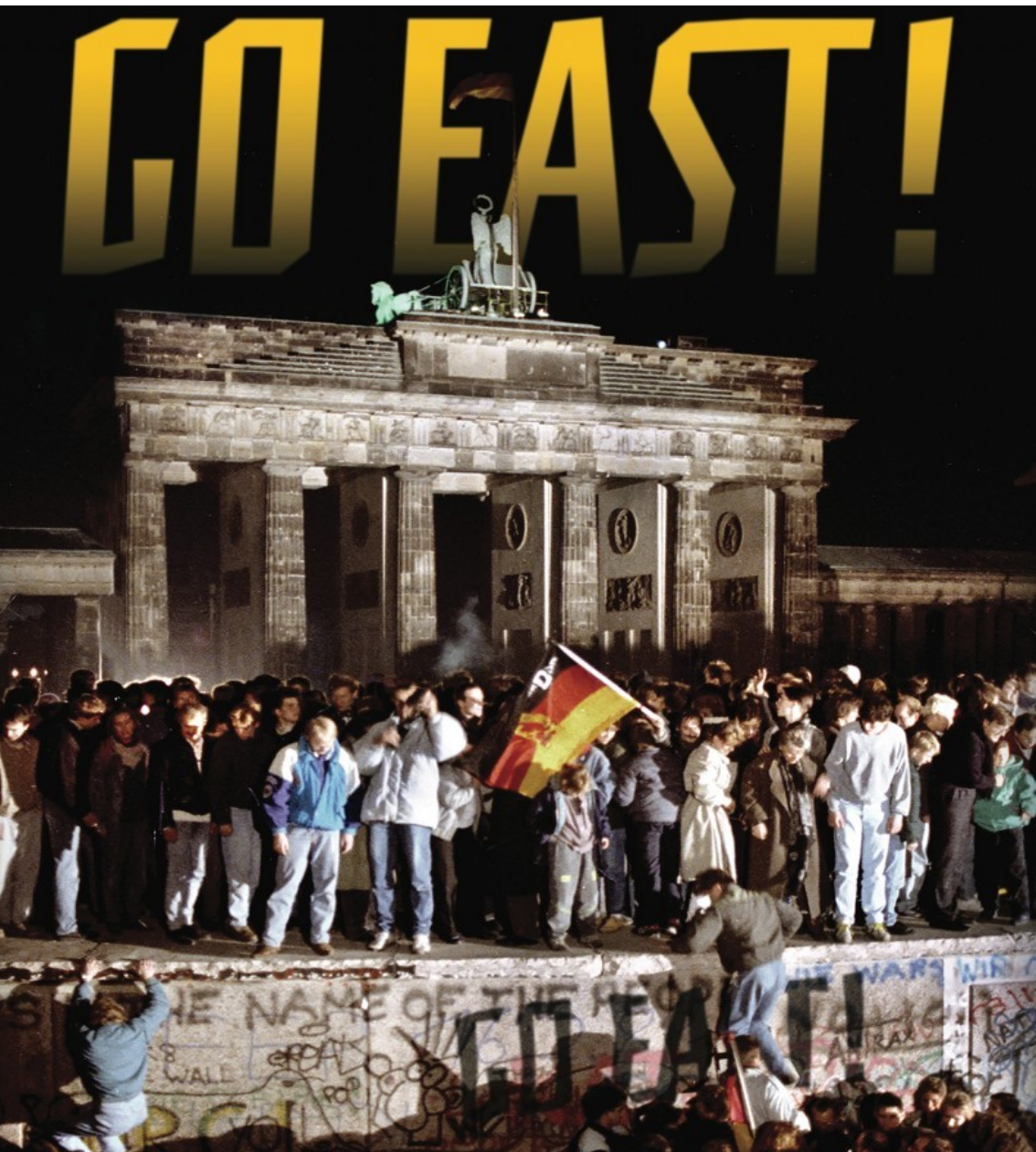
VERNIEUWING

Het hele jaar was er achter de schermen aan gewerkt: de vernieuwing van Duitslandweb.nl. Op 9 november was het zover. Tijdens een bijeenkomst in het Perlmuseum ter gelegenheid van de val van de Muur presenteerde Duitslandweb.nl de nieuwe website. Het naslagwerk is geactualiseerd en gebruiksvriendelijker gemaakt. Een interactieve tijdbalk maakt het geheel visueel aantrekkelijker. Veel fotomateriaal is vervangen en videomateriaal is toegevoegd. De site heeft een nieuwe vormgeving en een moderner contentmanagementsysteem gekregen, met meer mogelijkheden voor interactie en opmaak. Via een RSS-feed worden de berichten ook 'bezorgd' bij andere sites en bij geabonneerde gebruikers. De vernieuwing van het naslagwerk en de site is mogelijk gemaakt door financiële steun van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

2009 OP DUITSLANDWEB.NL

Er viel veel te herdenken in 2009: zestig jaar Bondsrepubliek en grondwet, twintig jaar val van de Muur: het kwam op Duitslandweb.nl uitgebreid in dossiers aan de orde. Ook vulde de redactie de bestaande dossiers aan: 'Over de grens' over Nederlands-Duitse samenwerking en 'Geschiedenis op Straat' over beladen, beroemde of juist onbekende plekken in Berlijn. Dit laatste dossier is voor de bezoeker nog overzichtelijker gemaakt door de toevoeging van een overzichtskaart die naar de verschillende plaatsen linkt. In de dagelijkse berichtgeving besteedde Duitslandweb.nl onder meer aandacht aan het debat over de omgang met de DDR. Daarbij liet de redactie verschillende betrokkenen aan het woord, zoals de beheerder van het Stasi-archief Marianne Birthler en voormalig Bondsdagvoorzitter Wolfgang Thierse (beiden Oost-Duits). Birthler sprak zich in een interview uit voor openbaarmaking van omstreden archiefmateriaal, zoals de namen van voormalige Stasi-informanten. "Verraad moet een gezicht hebben", vindt zij. Volgens Thierse moeten mensen een verschil maken tussen het DDR-systeem en de mensen die er leefden. "Het systeem moet je veroordelen, en hard ook. Maar de biografieën van de mensen k n je niet veroordelen. Dat is oneerlijk", aldus de prominente SPD'er op Duitslandweb.nl.

DUITSLANDWEB.NL > ACTUEEL > JAAROVERZICHT 2009

Poster van de bijeenkomst 'GO EAST! DDR in de Melkweg' op 6 november 2009

De afdeling Pers en Communicatie, Conferenties en Evenementen werkte in 2009 nog intensiever met de andere afdelingen samen dan in andere jaren. Hierdoor werd de expertise van het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) optimaal ingezet.

'ALLES AUF ANFANG' – NEDERLAND VIERT MET DUITSLAND '49/'89

Voor het festival 'Die Wende', dat financieel werd ondersteund door het Europafonds, werkte het DIA samen met Paradiso, Melkweg, De Balie, Sugar Factory, Stadschouwburg en Filmmuseum. In het kader van dit festival organiseerde het DIA de bijeenkomst 'GO EAST! DDR in de Melkweg' op 6 november. In de middag was dit programma exclusief voor scholieren, in de avond kon het grote publiek deel hebben aan een lezing van auteur Thomas Brussig, een discussie met 'Andere Tijden'-presentator Hans Goedkoop volgen en in gesprek gaan met onder anderen voormalig *NRC Handelsblad*-correspondent Michel Kerres, auteur Jeroen Kuiper en filosoof en historicus Luuk van Middelaar.

Op 9 november opende voormalig minister van Buitenlandse Zaken Bernard Bot de tentoonstelling '20 jaar val van de Muur'. De openingsfestiviteiten in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) met entertainer Sven Ratzke waren een samenwerking van het DDR-Museum in Monnickendam, de OBA, het Duits Verkeersbureau en het Goethe-Institut Niederlande (GIN). De gemeenschappelijke lezingenreeks 'Zeitzeugen berichten' met GIN en het Genootschap Nederland-Duitsland (GND) werd dit jaar onder de titel 'Wendepunkte '49/'89 voortgezet. Te gast waren op 16 april Marianne Birthler, hoofd van de Stasi-archieven, op 25 juni Wolfgang Thierse, vice-voorzitter van de Bondsdag, op 13 november Frits Rüter, emeritus-hoogleraar

strafrecht van de UvA en op 7 december Friedrich Novotny, voormalig intendant van de *Westdeutsche Rundfunk*.

Ook de filmreeks die het DIA met Het Ketelhuis, Filmhuis Lumen en het GIN organiseert, stond in het najaar in het teken van '49/'89. In de reeks 'Alles auf Anfang' was onder meer 'Das Wunder von Bern' te zien.

Op 18 oktober ontmoette aanstormend talent uit Nederland en Duitsland elkaar bij de bijeenkomst 'Sturm und Drang' in de Rode Hoed. Auteur Christiaan Weijts en regisseur Lodewijk Crijns gingen onder leiding van *NRC*-journalisten in debat met hun Duitse evenknieën, de auteur Jochen Schmidt, regisseur Robert Thalheim en politicus Jens Spahn. Voor de muzikale begeleiding zorgde het Pablo-Held Trio.

VON DER GABLENTZPRIJS

Op 2 november ontvingen Geert Mak en voormalig voorzitter van de Duitse Bondsdag Rita Süßmuth in aanwezigheid van HKH Prinses Laurentien in de feestelijke ambiance van de Aula van de UvA de Von der Gablentzprijs. Het DIA organiseerde deze uitreiking in samenwerking met de Stichting Von der Gablentz Prijs. Voorzitter van deze stichting en voormalig minister-president Wim Kok reikte de prijs uit, voormalig staatssecretaris Frans Timmermans sprak de laudatio uit. Het talrijk verschenen publiek woonde tevens de eerste uitreiking van de Otto von der Gablentz Studieprij bij, die werd verleend aan filosoof en historicus Luuk van Middelaar. De drie prijswinnaars

Poster van het conferentie-drieluik 'Markt en Moraal'

vergroten volgens Kok en Timmermans elk op hun terrein het wederzijds begrip tussen Duitsland en Nederland. Dit hebben zij gemeen met de naamgever van de prijs, Otto von der Gablentz.

SCRIPTIEPRIJS

Op 13 januari werd de *Volkskrant*/DIA-Scriptieprijs 2008 aan Michiel Lippus, student Geografie aan de Universiteit Utrecht verleend. Hij deed onderzoek naar de omgang met het stedenbouwkundig erfgoed in Oost-Berlijn. De jury, bestaande uit voorzitter Nelleke Noordervliet, Paul Brill en André Roelofs van de *Volkskrant* en Ton Nijhuis

van het DIA beschouwde Lippus' scriptie als "bijzonder interessant", omdat "de vraag of een gebouw moet blijven staan of juist afgebroken moet worden stedenbouwkundige, architectonische en esthetische aspecten heeft."

Naast de uitgelichte projecten was de afdeling betrokken bij tal van boekpresentaties en voorpremieres en de organisatie van meerdere conferenties, waaronder de conferentiereeks 'Markt & Moraal' (zie pagina 7) en de expertenconferentie 'Rechtsextremisme, politie en justitie' die in samenwerking met de Anne Frank Stichting op 18 en 19 juni plaatsvond.

MEER BOEKPRESENTATIES EN LEZINGEN

9 februari	Debat over 'Die Wohlgesinnten' van Jonathan Littell i.s.m. Spui 25, Goethe-Institut Nederlande (GIN), Arbeiderspers, Maison Descartes
17 maart	Boekpresentatie 'Klimakriege' van Harald Welzer i.s.m. GIN, Uitgeverij Ambo/Anthos
26 maart	Boekpresentatie 'Roem' van Daniel Kehlmann i.s.m. Border Kitchen, Uitgeverij Querido, Genootschap Nederland-Duitsland (GND), Oostenrijkse Ambassade, GIN
27 maart	Reeks VERSUS Daniel Kehlmann en Arnon Grunberg i.s.m. Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds (NLPVF), Uitgeverij Querido, GND, Oostenrijkse Ambassade, GIN, Amsterdam Wereldboekenstad
22 april/23 april	Boekpresentatie 'Een liefhebbende man' van Martin Walser i.s.m. GIN, Uitgeverij De Geus
26 april	Boekpresentatie 'Sferen Schuim' van Peter Sloterdijk i.s.m. Uitgeverij Boom, GIN
18 mei	Boekpresentatie 'De passage naar Europa' van Luuk van Middelaar met Frans Timmermans en J.L. Heldring i.s.m. Historische Uitgeverij
28 mei	Boekpresentatie Rob Savelberg 'Berlijn beweegt' i.s.m. Uitgeverij Boom
3 juni	Lezing Walter Nowojski 'De geest beslist. Onmisbare inleiding in het leven en werk van Victor Klemperer' i.s.m. Uitgeverij Atlas, GIN, GND
29 september	Boekpresentatie Annemieke Hendriks 'Izeren deuren' i.s.m. Uitgeverij Contact met Kathinka Dittrich, vml. directeur GIN en Koos van Weringh, vml. hoogleraar criminologie en publicist.
28 oktober	Boekpresentatie 'Het wonder Bondsrepubliek' van Frits Boterman en Willem Melching (red.) i.s.m. Uitgeverij Nieuw Amsterdam
17 november	Boekpresentatie 'Operatie Black Tulip' van Yfke Nijland en Jan Sintmaartensdijk i.s.m. Uitgeverij Boom met Ad van Liempt, NPS en Peter Romijn, NIOD

ANDERE ACTIVITEITEN

Voorpremieres

12 januari 'Anonyma' i.s.m. A-Film, GIN | 1 april 'Die Buddenbrooks' i.s.m. Cinemien, GIN, GND | 22 juni 'Effi Briest' i.s.m. A-film, GIN, GND | 17 november 'John Rabe' i.s.m. A-film, GIN, GND | 18 november 'Das Weisse Band' i.s.m. GND, GIN, Cinéart

Filmreeks Ketelhuis (Amsterdam)/Lumen (Delft) i.s.m. Ketelhuis, Lumen, GIN

27 januari 'Requiem' | 24 februari/5 maart 'Winterreise' | 24/26 maart 'Ping Pong' | 26 mei/25 juni 'Ein Freund von mir' | 30 juni/9 juli 'Die Entdeckung der Currywurst' | 22/24 september 'Der rote Kakadu' | 27/29 oktober 'Das Wunder von Bern' | 24/26 november 'Novemberkind' | 15/17 december 'Ein Traum in Erdbeerfolie'

Verdere filmvertoningen i.s.m. GIN

4 februari 'Lenin kam nur bis Lüdenscheid' | 5 maart 'Mogadischu' | 10/12/17 februari Filmfestival Haagse Hogeschool 'Integration und Rebellion' mede i.s.m. Haagse Hogeschool, Duitse Ambassade | 4 september Werner Fassbinder-Filmreeks 'Effi Briest' en 'Katzelmacher' | 23 oktober Werner Fassbinder-Filmreeks 'Lili Marleen' en 'Die dritte Generation'

Filmreeks 60 jaar BRD i.s.m. GIN

10 september 'In jenen Tagen' | 17 september 'Des Teufels General' | 24 september 'Himmel ohne Sterne' | 30 september 'Haus ohne Hüter' | 7 oktober 'Die Blechtrommel' | 28 oktober 'Alice in den Städten' | 4 november 'Deutschland im Herbst' | 11 november 'Der subjektive Faktor'

VERDERE BIJEENKOMSTEN

28 en 29 april	Nederlands-Duitse Conferentie in Essen i.s.m. Auswärtiges Amt, Ministerie van Buitenlandse Zaken, NRW
7/8 november	Niemandland Utrecht / sponsoring i.s.m. partners in Utrecht
9 november	Opening tentoonstelling 'Einde van een tijdperk' i.s.m. Persmuseum, EUNIC
13 november	Symposium 'Oorlog, maar voor de kerst weer thuis' i.s.m. Huis Doorn
20/21 november	Schiller Symposium / sponsoring i.s.m. GIN, UvA, Duitse Ambassade
26 november	Nederlands-Duits politiesteminar 'Politie en nieuwe technologieën' i.s.m. Deutsche Hochschule der Polizei (DHPol), Internationaal Politie Instituut Twente, IPIT, Politieacademie Apeldoorn

Schrijver Thomas Brussig op de bijeenkomst 'GO EAST! DDR in de Melkweg' op 6 november 2009

Het Duitsland Instituut beschikt over een omvangrijke presentiebibliotheek en een documentatiecentrum dat voor iedereen toegankelijk is.

DOCUMENTATIECENTRUM

De presentiebibliotheek en het omvangrijke documentatiecentrum van het DIA staan elke werkdag open voor bezoekers. Het zwaartepunt in de collectie ligt op boeken over Duitsland na 1945, de verhoudingen van Duitsland met andere EU-landen en de trans-Atlantische betrekkingen. Naast de ruime collectie met betrekking tot de voormalige DDR en de nieuwe deelstaten, herbergt het documentatiecentrum ook een grote tijdschriftencollectie. Verder staan de bezoeker de grote Duitse dag- en weekbladen en (semi-)overheidspublicaties ter beschikking. Het uitgebreide knipselarchief met betrekking tot speciale thema's groeit gestaag.

Voor scholieren biedt het documentatiecentrum sinds jaren ondersteuning bij het maken van profielwerkstukken en stelt dossiers samen voor onderzoeksprojecten. Studenten van diverse studierichtingen kunnen de benodigde bronnen voor een paper of scriptie bij het DIA vinden. De vaak individuele begeleiding van deze studenten is telkens weer een uitdaging.

Het jaar 2009 kende diverse hoogtepunten voor de Bondsrepubliek. Journalisten van tijdschriften, dagbladen, omroepen, docenten, scholieren en studenten deden veelvuldig een beroep op het materiaal. De documentaliste ondersteunde in dit bijzondere jaar de andere afdelingen door het geven van lezingen aan scholen en verleende haar medewerking aan bijeenkomsten met studenten van de HvA en de UvA alsook met scholieren uit het hele land.

PUBLICATIES (EEN KEUZE)

In 2009 waren medewerkers van het DIA betrokken bij de totstandkoming van diverse publicaties en veelvuldig in de media vertegenwoordigd.

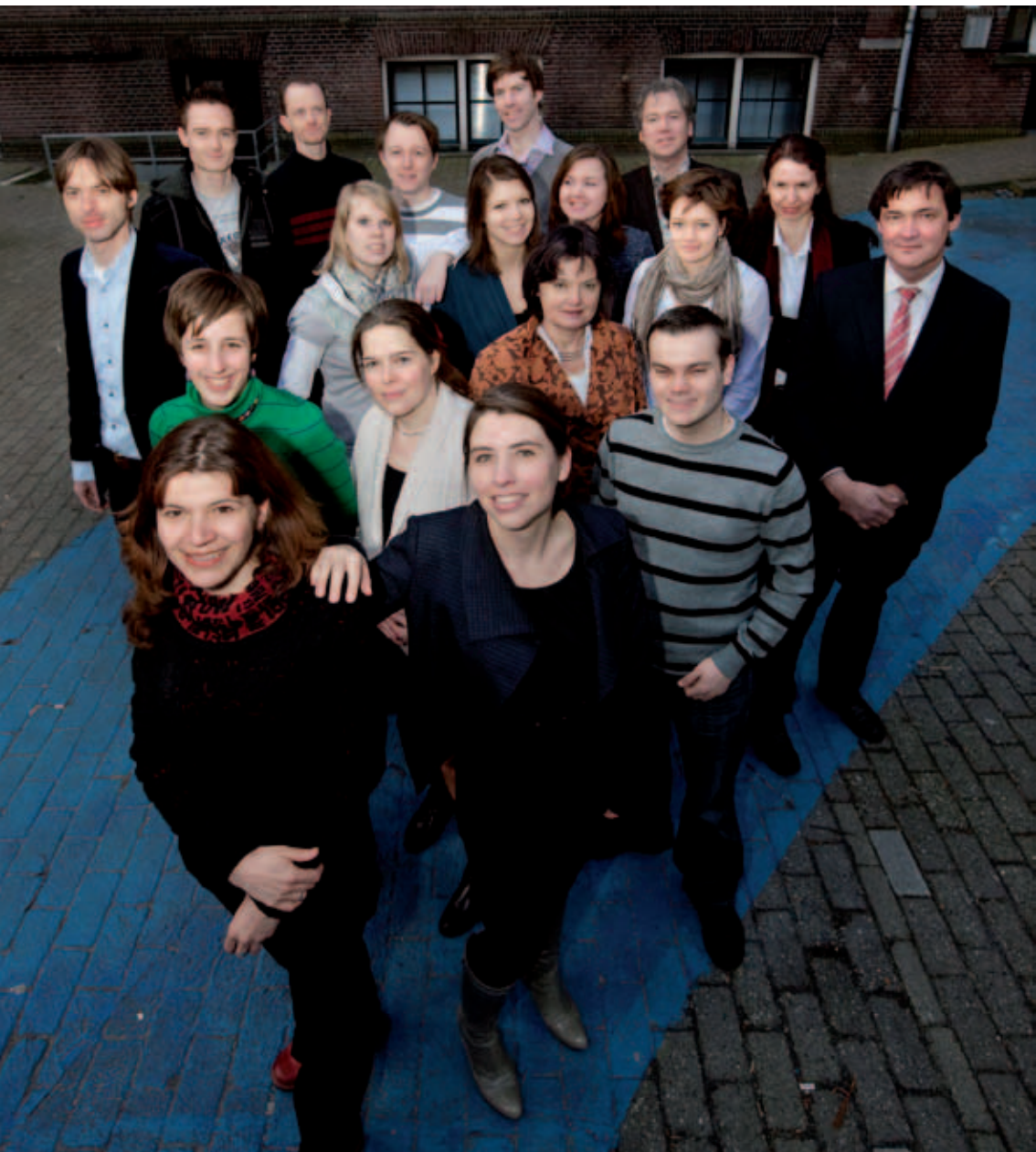
Naast Luuk van Middelaars boek 'De passage naar Europa' verscheen bij de Leipziger Universitätsverlag 'Eine Welt zu gewinnen!' over de protestbeweging in Oost- en West-Europa met bijdragen van onder meer Jacco Pekelder, James Kennedy, Jerzy Eisler, Grégory Salle en Klaus Bachmann. Bovendien verscheen dit jaar het positief besproken 'Het wonder Bondsrepubliek in twintig portretten' onder redactie van Frits Boterman en Willem Melching. Twee medewerkers van het DIA schreven portretten. Het boek bevat biografieën van onder anderen Konrad Adenauer, Willy Brandt, Helmut Kohl, Angela Merkel en van Günter Grass, Jürgen Habermas, Joseph Beuys en Peter Sloterdijk. Medewerkers van het DIA publiceerden bovendien in landelijke media over de Duitse verkiezingen en over het Duitse buitenlandse beleid (zie www.duitslandinstituut.nl).

FORSCHUNGSBERICHTE

DUITSLAND INSTITUUT AMSTERDAM

De jaarlijkse 'Forschungsberichte' geven een goed beeld van de levendigheid van het onderzoek aan het Duitsland Instituut Amsterdam. Jong en oud, aankomend talent en *etablierte* wetenschappers publiceren in dit jaarboek van het DIA. Veel artikelen komen voort uit de bijeenkomsten van het *Graduiertenkolleg*. Nummer 5 verschijnt begin 2010.

JAARREKENING EN MEDEWERKERS

De medewerkers van het Duitsland Instituut Amsterdam

JAARREKENING 2009

BATEN		(x 1.000)
	Ministerie OCW	800
	DAAD	154
	UvA	225
	Overige inkomsten	255
	Totaal	1.434
LASTEN		
	Graduiertenkolleg	314
	Onderwijs	172
	Onderzoek	103
	Duitslandweb en Documentatiecentrum	218
	Communicatie en Evenementen	246
	Duitse Taal & Cultuur	57
	Overige Kosten	328
	Totaal	1.438
FINANCIËLE BATEN MINUS LASTEN		4

Baten

Het DIA wordt sinds 1996 door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) gefinancierd op basis van het Duitsland Programma Hoger Onderwijs DPHO. Sinds 2006 beheert het DIA het DPHO III (2006-2010). Daarnaast ondersteunt de Deutsche Akademische Austauschdienst (DAAD) sinds oktober 2001 de wetenschappelijke activiteiten van het DIA. De Universiteit van Amsterdam (UvA) heeft in 2005 de bereidheid uitgesproken het DIA wederom voor vijf jaar subsidie te verlenen.

Het DIA ontvangt naast deze gelden regelmatig projectsubsidie van onder meer het ministerie van Buitenlandse Zaken, het Europees Platform – internationaliseren in onderwijs, en andere organisaties.

Staf

31 December 2009: 14,5 fte verdeeld over 23 werknemers

MEDEWERKERS 2009

Medewerkers

- prof. dr. Ton Nijhuis, wetenschappelijk directeur
- drs. Charlotte Broersma, instituutsmanger (sinds 01-04, tot 31-03 onderwijscoördinator)
- Monika Fermé, zakelijk directeur (tot 31-03)
- drs. Annabelle Arntz, hoofd pers en communicatie
- Alissa Brook MA, promovenda (sinds 01-09)
- dr. Nicole Colin, DAAD-Fachlektorin (sinds 01-08)
- Claudia Dekkers, office manager
- Koos van Driel, systeembeheerder
- ing. Peter-Paul Elfferich, systeembeheerder
- Katharina Garvert-Huijnen MA, promovenda (sinds 01-06, tot 22-02 wetenschappelijk assistente)
- drs. Denise Gehla, medewerker pers en communicatie
- Kerstin Hämmerling MA, coördinator Duitse taal en cultuur (sinds 01-06)
- drs. Florianne van Hasselt, coördinator onderwijsprojecten
- dr. Eelke Heemskerck, wetenschappelijk medewerker (tot 30-09)
- drs. Pim Huijnen, redacteur Duitslandweb
- drs. Carina de Jonge, medewerker Duitslandweb
- drs. Hanco Jürgens, wetenschappelijk medewerker
- drs. Stefanie Lührs, medewerker Duitse taal en cultuur
- Christie Miedema MA, promovenda (sinds 01-11)
- Wiebke Pittlik, hoofdredacteur Duitslandweb (sinds 01-02)
- drs. Sander van der Ploeg, redacteur Duitslandweb (tot 31-08)
- drs. Said Rezaiejan, promovendus (tot 31-12)
- dr. Krijn Thijs, wetenschappelijk medewerker (sinds 01-09)
- drs. Michiel van Tol, systeembeheerder
- drs. Marja Verburg, redacteur Duitslandweb
- Angelika Wendland, documentaliste

Graduiertenkolleg

- drs. Saskia Bonjour (i.s.m. UM)
- Katharina Garvert-Huijnen MA (i.s.m. UvA)
- drs. Maartje Hermen (i.s.m. UM)
- dr. Luuk van Middelaar (i.s.m. UvA)
- Christie Miedema MA (i.s.m. UvA)
- drs. Said Rezaiejan (i.s.m. UvA)
- Marc Uriot, MA (i.s.m. UL)
- drs. Eva de Valk (i.s.m. VU)

Stagiairs

- Marijke van der Ploeg (RUG)
- Dagmar Schouten (HHS)
- Simone Timmermans (UvA)
- Sarah van Wijk (UU)

Publiek op de bijeenkomst 'GO EAST! DDR in de Melkweg' op 6 november 2009

BESTUURSLEDEN 2009

Dagelijks Bestuur

- prof. dr. Paul Schnabel, voorzitter (directeur Sociaal en Cultureel Planbureau, universiteitshoogleraar UU)
- prof. dr. em. Harm Pinkster, secretaris en vice-voorzitter (hoogleraar Klassieke talen UvA, tot 24-02)
- mr. Mieke Zaanen, secretaris en vice-voorzitter (secretaris UvA, sinds 24-02)
- drs. Bram Scholten, penningmeester (De Nederlandsche Bank, tot 27-03)
- dr. Cees Ullersma, penningmeester (De Nederlandsche Bank, sinds 27-03)

Algemeen Bestuur

- prof. dr. Jos de Beus (UvA, sinds 27-03)
- drs. Cees Blokland (directeur Human Resources NS)
- prof. dr. Tannelie Blom (UM, sinds 27-03)
- Leonard Degle (directeur Deutsche Bank de Bary N.V., Amsterdam)
- Pauline Kruseman (voormalig directeur Amsterdams Historisch Museum)
- dr. Karel van der Toorn (voorzitter College van Bestuur UvA)
- prof. dr. Paul Tummers (Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen, UM, tot 27-03)
- drs. Bert Verveld (algemeen directeur Bureau van de Universiteit, RUG)
- Michèle de Waard (NRC Handelsblad)
- prof. dr. Jaap de Zwaan (directeur Clingendael)

ADVIESRADEN 2009

Onderwijsprogrammaraad (OPR)

- dr. Willem Melching, UvA (geschiedenis), voorzitter OPR
- drs. Marc van Berkel, Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN), Instituut voor de lerarenopleiding (geschiedenis)
- drs. Adwin Bosschaart, Educatieve Hogeschool van Amsterdam (aardrijkskunde, tot 31-08)
- drs. Pieter Creemer, Revis Lyceum Doorn (aardrijkskunde)
- drs. Jos Kleemans, Hogeschool Utrecht, Tweedegraads lerarenopleiding (Duits)
- drs. Josje Schokkenbroek, Christelijk Lyceum Delft/ Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing Universiteit Leiden (geschiedenis, tot 31-05)
- drs. Sabien Onvlee, Barlaeus Gymnasium Amsterdam (geschiedenis)
- Joost Visbeen, Da Vinci College Leiden (geschiedenis, sinds 01-06)

Wetenschapsraad

- prof. dr. Paul Dekker, Sociaal en Cultureel Planbureau
- prof. dr. Andreas Faludi, TU Delft, Onderzoeksinstituut OTB
- prof. dr. Erik de Gier, RU, Onderzoeksinstituut ITS
- prof. dr. Ido de Haan, UU, Faculteit Geesteswetenschappen, Onderzoeksinstituut OGC
- prof. dr. Anton Hemerijck, WRR
- prof. dr. Madeleine Hosli, UL, Faculteit der Sociale Wetenschappen
- prof. dr. Ruud Koopmans, Wissenschaftszentrum Berlin
- prof. dr. Arnold Labrie, UM, Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen
- prof. dr. Siegwart Lindenberg, RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
- prof. dr. Kees van Paridon, EUR, Faculteit der Sociale Wetenschappen
- prof. dr. Jan Rood, Instituut Clingendael
- dr. Erik Snel, EUR, Faculteit der Sociale Wetenschappen
- prof. dr. Jelle Visser, UvA, AIAS

Duitsland Instituut Amsterdam
Prins Hendrikkade 189B
1011 TD Amsterdam
T 020 525 36 90
F 020 525 36 93
E-mail dia@uva.nl
Internet www.duitslandinstituut.nl
www.duitslandweb.nl

DUITSLAND INSTITUUT

Duitsland Programma